

Interreg IIIB Project, Program Območje Alp, EU

Ključni problemi razvoja v Alpah

Delovni paket (DP) 6:

Analiza ocen strokovnjakov o razvoju v Alpah

Kontaktna oseba: Vincent Briquel, CEMAGREF (Francija):

(vincent.briquel@grenoble.cemagref.fr)

Glavne dejavnosti in cilji: Vsealpska raziskava med déležniki in znanstveniki o glavnih problemih razvoja v Alpah

Trajanje: od aprila 2005 do februarja 2006

April 2006

Namen DIAMONTove raziskave DP6 je bil pridobiti splošno predstavo o najpomembnejših zadevah, ki vplivajo na sedanji in prihodnji razvoj v alpskih regijah. K sodelovanju v raziskavi Delphi so bili povabljeni strokovnjaki iz Švice, Francije, Italije, Avstrije, Slovenije in Nemčije. Podali so svoja mnenja o izzivih, problemih in možnostih, ki so že tu ali pa se bodo morda pojavili v prihodnosti. Po teh ocenah so bili opredeljeni ustrezni pokazatelji razvoja in izbrane specifične usmeritve prostorskega razvoja, ki bo podrobno raziskan v teku projekta DIAMONT.

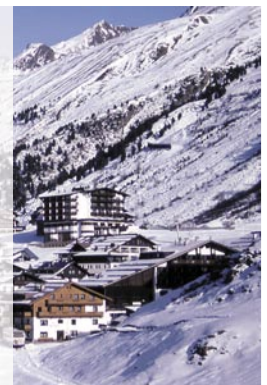
Vincent Briquel (CEMAGREF, Francija), nadzornik raziskave, o ključnih zadevah razvoja v Alpah in o raziskavi Delphi, izvedeni znotraj projekta DIAMONT. *Izpraševala: Sigrun Lange*

Alpska konvencija zahteva trajnostno sonaraven razvoj. Kateri so glavni problemi pri razvoju v Alpah?

Odgovori strokovnjakov, zbrani v raziskavi Delphi, ki jo je vodila DIAMONTova projektna skupina, so obravnavali veliko različnih pomembnih vprašanj in medsebojno povezanih problemov, ki so bili povzeti kot **osem »glavnih problemov«** (sl.1). Tako so npr. **pritiski prometa** med najbolj žgočimi vprašanji razvoja. Strokovnjaki pričakujejo povečanje prometa na tranzitnih cestah, zato so predlagali stroge ukrepe za omejitev prometnih tokov, kakršni so vseevropski (EU) predpisi, zvišanje davkov in pristojbin ter razširitev železniškega omrežja. Tudi Alpska konvencija je v zvezi s to tendenco izbrala promet za svojo glavno točko v »Poročilu o stanju v Alpah«, ki bo izšlo letos.

Prav tako pomembni so tudi **aglomeracijski procesi** v ugodnih območjih na eni strani in nadaljevanje **marginalizacije podeželja na obrobju** na drugi. Strokovnjaki so prepričani, da javne subvencije sicer lahko nekoliko upočasnijo proces zapuščanja teh obrobni območij, preprečile pa ga ne bodo. Glavne nevarnosti so depopulacija, staranje prebivalstva in izolacija, ker se storitve iz ekonomskih razlogov zgoščajo bolj v središčih. Najpomembneje bo v prihodnosti zmanjšati te neenakosti, in sicer z izboljšanjem konkurenčnosti podeželja. Kmetijsko proizvodnjo bi npr. lahko bolj učinkovito kombinirali s turistično dejavnostjo in s tem bi pridobila sekundarni vir dohodka, specifične regionalne proizvode bi bilo treba označiti in posredovati na trg in podeželju bi morale biti zagotovljene ustrezne možnosti za izobraževanje ter dostop

Pritiski prometa;
Marginalizacija podeželja na obrobju;
Urbanizacijski procesi;
Turistična sonaravnost;
Inovativne in konkurenčne gospodarske dejavnosti;
Učinki klimatskih sprememb;
Vzdrževanje alpskih gozdov;
Vzdrževanje in razvijanje naravne in kulturne dediščine;

Sl. 1: Raziskava Delphi znotraj projekta DIAMONT je razkrila osem »glavnih problemov« razvoja v Alpah.

do življenjsko pomembnih storitev (kot je zdravstvo). Tudi če bodo ti ukrepi sprejeti, v prihodnosti privlačnost alpskih aglomeracij za vse večje število ljudi ne bo prenehala, ker jim ponujajo možnosti za zaposlitev in delujejo kot kulturni centri, ki ležijo v bližini naravnega okolja. Niti onesnaženost, hrup in visoki življenjski stroški ne zmanjšajo kaj bistveno njihove privlačnosti. **Širjenje mest** pomeni vedno hujši boj za ugodna zemljišča v dolinah. Nekateri strokovnjaki pa vendarle menijo, da predstavljajo današnji pritiski zemljiške rabe, ki jih povzročajo bivališča in industrializirano kmetijstvo, manjšo grožnjo, kot so jo pred nekaj desetletji. Najradikalnejše spremembe v pokrajini so se namreč že zgodile v preteklosti in današnje načrtovanje rabe tal omogoča, da obvladujemo negativne stranske učinke.

Zelo pomemben pojav – zlasti v območju Alp – je tudi turizem. Strokovnjaki navajajo sobivanje različnih oblik turizma: na eni strani je tu **močna turistična industrija (množični turizem)**, ki mora vlagati in nenehno odkrivati nova tržišča, da bo sposobna konkurirati drugim krajem. Klimatske spremembe bodo to industrijo prisilile, da usmeri zimski turizem na višje ležeča letovišča. Po drugi strani pa so tu **drobne turistične dejavnosti**, ki temeljijo na določenih okoliščinah, kot npr. kmečki turizem in pohodništvo. Strokovnjaki napovedujejo povečano povpraševanje po kmečkem turizmu, čeprav le-ta ne bo nikoli postal glavni tok v razvoju turizma. Meje zmogljivosti še niso dosežene, vendar pa pomanjkljive strokovne sposobnosti ponudnikov predstavljajo oviro za nekatere obetavne rešitve. Zaradi prostočasnih dejavnosti so določeni kraji pogosto preobljudeni in so nujne rešitve za učinkovito obvladovanje teh pritiskov na pokrajino in naravo.

O **učinkih klimatskih sprememb** se danes na široko razpravlja. Čeprav se na regionalni ravni konkretnih učinkov ne da napovedati, se pričakujejo spremembe v padavinskih režimih v kombinaciji s klimatskim segrevanjem. Te spremembe imajo lahko resne posledice v obliki naravnih nesreč ali izgube biološke raznolikosti. Strokovnjaki zato priporočajo skrbno opazovanje določenih pokazateljev, kot sta skrajševanje zimske smučarske sezone ali pogostost ekstremnih pojavov, kakršni so izredno močni nalivi ali poplave. Opozarjajo pa tudi na to, da je že sedaj treba začeti s preventivnimi ukrepi, kakršno je uresničevanje možnosti za varčevanje z energijo v javnem in osebnem prometu in bivalnih prostorih.

Ko govorimo o Alpah, nikakor ne smemo pozabiti omeniti **gorskih gozdov** – enega najbolj tipičnih alpskih habitatov. Ključno vprašanje je, kako ohranjati vse njihove mnogovrstne funkcije, in sicer proizvodno, rekreacijsko, ekološko in zaščitno. Nadaljnje širjenje gozdnih površin v alpskih regijah se kaže kot možnost za oživitve rezervatov za gozdne habitate. V ekonomskem pogledu pa je donosnost gorskih gozdov za zdaj še vedno nizka. Lahko pa bo razvoj pridobivanja energije iz biomase v prihodnosti razkril nove dohodkovne možnosti.

Ali kaže, da se bodo ti problemi v bližnji prihodnosti kaj spremenili?

Pravzaprav smo prepričani, da so te zadeve prej stalne kakor pa podvržene razvoju, ker izhajajo iz dejavnikov in razmer, ki se ne spreminjajo hitro. Vpete so v splošne tendence, npr. globalizacijo ali pa vedno močnejšo ozaveščenost o ogroženosti biološke in kulturne raznolikosti. Večina vprašanih strokovnjakov poudarja, da bodo sedanji problemi ostali tudi v prihodnosti.

So ti problemi enako pomembni v vseh alpskih regijah?

Na splošno se vse Alpe ukvarjajo s podobnimi problemi. Najboljši primer so klimatske spremembe, ki vplivajo

Urbanizirana pokrajina – običajna v Alpah.

© CEMAGREF

na okolje v globalnem merilu. Celotake teme, kot so promet, turizem ali konkurenčnost, so pomembne za vse alpske regije. Seveda pa zaradi krajevnih razlik v vseh regijah niso izražene v enaki meri. Depopulacija podeželja je npr. resen problem v severni Italiji, v bavarskem delu Alp pa je ta pojav praktično zanemarljiv. Pravo nasprotje pa so vasi v severnofrancoskih Alpah, ki so kot posledica suburbanizacije deležne ponovnega poseljevanja. Širjenje mest je dobro vidno v Avstriji v dolini Inna, komaj zaznavno pa je južno od Münchna; Tirolska je še vedno v glavnem osredotočena na zimski turizem in vlaga v nove vlečnice na večjih višinah, zimska turistična središča v neugodnih predelih švicarskih Alp pa ostajajo prazna.

Ker vsi ti problemi bolj ali manj prizadevajo alpske regije, je treba njihov pomen opisovati skozi regionalne pojave. Obstoječi podatki in pokazatelji iz ekonomskega, družbenega in okoljskega področja, ki dajejo informacije o razsežnostih teh pojavov, bodo pomagali razkriti razlike znotraj alpskih regij. Logično je, da različni strokovnjaki posameznih problemov niso zaznali na enak način. Mnenja o možnih učinkih velemest na razvoj okoliških alpskih regij so se na primer razlikovala od države do države. Splošno mnenje je, da je odvisnost od predalpskih velemest, kot so Dunaj, Milano, Torino in München, močna, medtem ko je alpsko velemestno območje Sillon Alpin v Franciji samo po sebi močan stroj, ki poganja gospodarski razvoj svoje regije.

Ali vaša raziskava obravnava vse pomembne razvojne probleme?

Ne. Informacije smo dobili od skupine strokovnjakov, ki prihajajo iz alpskih držav. Podali so svoja subjektivna mnenja o problemih, izzivih in možnostih za sonaraven razvoj alpskih regij. S svojimi odgovori so se dejansko odzvali na vprašanja oz. probleme, ki imajo za Alpe poseben pomen. Druge vidike, ki so manj uporabni za odkrivanje razlik med alpskimi in zunaj-alpskimi regijami, smo izpustili. Tako se na primer strokovnjaki

niso ukvarjali z možnostjo za pridobitev visoke izobrazbe (saj je ta v Lizbonski strategiji EU podcenjena kot boljša možnost za dobro zaposlitev), ki zagotavlja visoko dodano vrednost in s tem izboljša ekonomsko konkurenčnost. Prostorske neenakosti niso bile analizirane z enakimi merili kot v Evropski prostorski razvojni perspektivi (PEPR). Naša raziskava se je osredotočila bolj na prostorske razlike med urbanimi in podeželskimi regijami ter na razliko znotraj teh regij. Odgovorov strokovnjakov nismo dopolnili z rezultati drugih obstoječih dokumentov, kjer so obdelane trenutne tendence, ki vplivajo na regionalni razvoj Alp, njihovi učinki na alpskih ozemljih in kako jih zaznavajo ljudje in politika. Tudi prognostičnih študij z izdelanimi različnimi scenariji nismo naredili.

© Sigrun Lange

Visoka kakovost življenja: odlična priložnost za Alpe.

Kakšne metode ste uporabili za ugotavljanje problemov?

Odločili smo se za raziskavo Delphi. Namen te metode je olajšati izražanje skupnih ocen oz. mnenj, s tem da se izpostavijo ujemanja ali razlike v mnenjih znotraj posameznih skupin strokovnjakov, ki so dobili vprašanja vsak zase. Isti strokovnjaki so dobili vprašanja večkrat zapored. Svoja mnenja so izrazili ob tem, ko so se seznanili z rezultati iz prejšnjih anket. Metoda Delphi ob zapovrstnih povratnih informacijah omogoča, da se znotraj skupine strokovnjakov organizira tak način komuniciranja, ki dopušča oblikovanje individualnih odgovorov v primerjavi s skupinskimi mnenji.

DIAMONTova skupina je za sodelovanje v tej raziskavi izbrala 60 strokovnjakov (znanstvenikov, déležnikov, državnih uradnikov oz. predstavnikov alpskih združenj) – v povprečju po 10 strokovnjakov iz ene države.

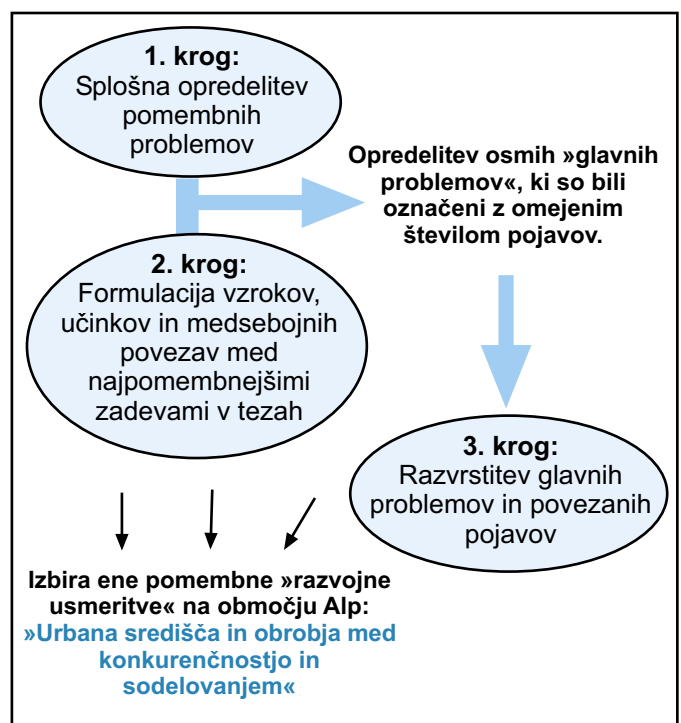
Kako je bila raziskava organizirana?

V prvem krogu smo zbrali splošne ocene o problemih v Alpah iz različnih tematskih področij (sl. 2). Mnogo strokovnjakov se je strinjalo glede nekaterih tendenc, npr. opuščanja obdelovalne zemlje, izginjanja kulturne

raznolikosti in poslabšanja alpske identitete. Močno pa so se razlikovala mnenja o vzrokih za te procese, o njihovem trenutnem stanju in posledicah njihovega potencialnega razvoja. Mar ti rezultati odražajo zgolj razhajanje mnenj strokovnjakov ali so razkrili resnične razlike v alpskih regijah?

Da bi v drugem krogu lahko dobili odgovor na to vprašanje, smo oblikovali ‚teze‘, ki opisujejo sedanje stanje pomembnih problemov, njihove glavne vzroke in možne posledice. Pri tem delu smo se posvetili predvsem tistim problemom, katerih vzroki in posledice so se v prejšnjem krogu pokazali kot polemični. Nekatere teze so bile podane dovolj provokativno, da so jih strokovnjaki v glavnem brez obotavljanja zavrgli in skritizirali; v drugih primerih pa so se bolj strinjali, tudi če so predlagali kake popravke. Mnenja strokovnjakov o teh tezah so nam bila v pomoč pri poglobljenem analiziranju sorodnih problemov, njihovih medsebojnih povezav in raznolikosti njihovega pojavljanja na območju Alp.

Rezultati so bili pripisani osmim »glavnim problemom«, za katere je značilen omejen niz pojavov, se pravi dejstev in tendenc, ki dajejo informacije o pomembnih vidikih posameznega problema. V zadnjem krogu smo strokovnjake prosili, da vse pojave razvrstijo po pomembnosti, kakršno imajo danes oz. jo bodo imeli v prihodnosti. Na ta način se lahko odkrije, da se problemi ne pojavljajo v vseh alpskih regijah enako. V prihodnje je treba spremljati vse podatke in pokazatelje o pojavih, ki so bili ocenjeni kot zelo pomembni za razvoj območja Alp.

Sl. 2: Zapovrstje analiz v raziskavi Delphi.

Rezultate razvrščanja smo predstavili na zadnjem projektnem sestanku. DIAMONTova skupina je izbrala eno od pomembnih razvojnih usmeritev: »Urbana središča in obrobja med konkurenčnostjo in sodelovanjem – usmerjanje k sonaravnosti«. Ta bo podrobneje raziskana v teku projekta.

Ste naleteli na kake težave v zvezi s tehniko raziskave Delphi?

Ta metoda teoretično pomaga zmanjšati subjektivnost izraženih mnenj tako, da posameznike seznanimo s skupnim mnenjem, ki prihaja od celotne skupine. Strokovnjake smo izbrali glede na njihovo splošno pristojnost za vprašanja, ki so povezana z razvojem v Alpah. Ker pa je prvi krog obrodil širok krog tem, ti strokovnjaki niso bili enako pristojni za vse obravnavane teme in se niso čutili poklicane za ocenjevanje pomembnosti vseh pojavov. Strokovnjaki so delovali predvsem kot informatorji, ki so nam pomagali pri izvajanju analize. Pri tem so najdragocenejše informacije prihajale prej iz komentarjev, ki so spremljali odgovore, kot pa iz kvantitativnega razvrščanja pojavov.

Da smo lahko primerjali odgovore, smo morali biti pozorni na dejavnike, ki bi lahko vplivali na mnenja strokovnjakov. Razhajanja bi lahko razložili z različnimi kriteriji: profil strokovnjakov (znanstveniki ali déležniki), njihova narodnost oz. stopnja njihove pristojnosti. Nekateri strokovnjaki so dajali odgovore le za svojo regijo ali državo, češ da niso pristojni za ocenjevanje celotnega območja Alp. Drugi so analizirali trenutno situacijo, ker da nimajo oblikovanega mnenja o razvoju v prihodnosti. Ob upoštevanju teh dejavnikov nismo mogli priti do nobenega splošnega sklepa: v nekaterih primerih so ti kriteriji očitno odigrali svojo vlogo, v drugih primerih pa je bila njihova vloga manj opazna. Prav zato menimo, da so razhajanja v mnenjih v glavnem posledica različnih stopenj občutljivosti, manj pa rezultat objektivnih dejavnikov. Za nas je to znamenje, da so problemi kompleksni in da zato ni 'enotnega mišljenja' ...

In za konec, se ne bojite, da se bodo ti rezultati znašli v predalu in se bo na njih nabral prah?

Ne, sploh ne. DIAMONTova skupina se je odločila, da se v naslednjih delovnih stopnjah osredotoči na problem »Urbana središča in obrobja med konkurenčnostjo in sodelovanjem«. Tako si bomo z analizo močno pomagali, npr. za definicijo pomembnih pokazateljev za spremljanje procesov ali za iskanje inštrumentov regionalnega planiranja, ki bi lahko zmanjšali razlike. Še več, organi Alpske konvencije in uradniki iz programa Interreg IIIB Območje Alp so nas povabili, da naše rezultate objavimo in razširimo ter o njih razpravljamo ob različnih priložnostih, kakršna bo npr. Glavna prireditev Območje Alp junija 2006 v Stresi v Italiji.

Idilična podoba Alp, ki še vztraja,....

... a se spopada z manj romantično realnostjo.